

Sygn. akt I USKP 22/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 kwietnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 stycznia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z 30 stycznia 2018 r., odmówił ubezpieczonemu A. N. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy powołał się na art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

(Dz.U. z 2017 r. poz. 1383) w związku z art. 58 tej ustawy, argumentując, że co prawda orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z 10 stycznia 2018 r. ubezpieczony został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy do 31 stycznia 2021 r., przy czym niezdolność ta istnieje od 15 lutego 2011 r., a ponadto ubezpieczony posiada 27 lat, 10 miesięcy i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych, jednakże nie wykazał 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim 10-leciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Z uwagi na brak spełnienia tego ostatniego kryterium nie przysługuje mu prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Odwołanie od decyzji organu rentowego złożył ubezpieczony. Wniósł o jej zmianę i przyznanie renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Stwierdził, że organ rentowy źle obliczył jego okresy składkowe i nieskładkowe, albowiem w okresie 10 lat przed złożeniem wniosku o rentę pracował przez okres ponad 6 lat.

Sąd Okręgowy w C., wyrokiem 13 września 2018 r., oddalił odwołanie i orzekł o kosztach pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu przez adwokata z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony A. N. urodził się 29 listopada 1957 r. Posiada kwalifikacje malarza budowlanego. W dniu 14 grudnia 2017 r. wystąpił z wnioskiem o przyznanie mu renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia. Lekarz orzecznik ZUS orzeczeniem z 10 stycznia 2018 r. uznał ubezpieczonego za całkowicie niezdolnego do pracy od 15 lutego 2011 r. do 31 stycznia 2021 r. Ubezpieczony posiada w sumie 27 lat, 10 miesięcy i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym w 10-leciu przed dniem złożenia wniosku o rentę 4 lata, 10 miesięcy i 18 dni, a w 10-leciu przed dniem powstania całkowitej niezdolności do pracy 2 lata, 10 miesięcy i 24 dni.

Ubezpieczony A. N. był hospitalizowany 15 lutego 2011 r. z powodu niewydolności krążenia i od tego dnia dokumentacja medyczna wykazuje jego całkowitą niezdolność do pracy. Jednakże, mimo braku dokumentacji medycznej sprzed 15 lutego 2011 r., szpitalny opis stanu zdrowia ubezpieczonego w tym dniu dowodzi, że przez okres 6 miesięcy przed tym dniem był częściowo niezdolny do pracy z powodu rozwijających się zaburzeń krążenia.

Oceniając dokonane ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ nie ma on 30-letniego okresu składkowego, a w 10-leciu przed dniem złożenia wniosku o rentę oraz w 10-leciu przed powstaniem niezdolności do pracy, także częściowej, nie ma 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego (przed powstaniem częściowej niezdolności do pracy, tj. w okresie od 15 sierpnia 2000 r. do 14 sierpnia 2010 r., okres ten wynosi 2 lata, 10 miesięcy i 25 dni). Zatem ubezpieczony nie spełnia warunków z art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł ubezpieczony. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: (-) art. 57 ust. 1 w związku z art. 58 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu sprzed 23 września 2011 r., w wyniku przyjęcia, że nie spełnia łącznych warunków koniecznych do uzyskania prawa do renty; (-) art. 58 ust. 3 w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez niezastosowanie art. 58 ust. 3 i przyjęcie, że nie spełnia warunków, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2.

Ubezpieczony wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. W uzasadnieniu apelacji ubezpieczony powołał się na art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i zwrócił uwagę, że prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje od dnia spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia prawa. Powołał się także na uchwałę Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, i argumentował, że jego zdaniem powinien skorzystać z dobrodziejstwa tej uchwały. Ponadto, według ubezpieczonego, sporne było, czy w kwestii przyznania świadczenia nie zachodzą przesłanki zastosowania art. 58 ust. 3 ustawy emerytalnej.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 18 stycznia 2019 r., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego wraz z poprzedzającą go decyzją organu rentowego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu A. N. prawo do renty z tytułu całkowitej

niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r., a ponadto orzekł o kosztach procesu za obie instancje.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że apelacja ubezpieczonego zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i przyjął je za własne. Przyznał natomiast rację skarżącemu, że Sąd pierwszej instancji naruszył przepisy prawa materialnego, tj. art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ustawa emerytalna).

Niesporne jest, że ubezpieczony A.N. został uznany przez lekarza orzecznika ZUS za całkowicie niezdolnego do pracy od 15 lutego 2011 r. do 31 stycznia 2021 r. Ubezpieczony na 30 listopada 2017 r. legitymował się okresem 27 lat, 10 miesięcy i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych. W ostatnim 10-leciu przed powstaniem całkowitej niezdolności do pracy uzyskał 4 lata, 10 miesięcy i 18 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Sąd pierwszej instancji uznał, że warunkiem przyznania prawa do renty było wykazanie co najmniej 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim 10-leciu przed powstaniem niezdolności do pracy lub przed złożeniem wniosku o świadczenie (art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej), ponieważ ubezpieczony nie wykazał 30-letniego okresu składkowego, o którym mowa w art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej. Niespornie A. N. nie wykazał co najmniej 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim 10-leciu przed powstaniem niezdolności do pracy i przed złożeniem wniosku. Jednak jako osoba legitymująca się ponad dwudziestopięcioletnim okresem składkowym i nieskładkowym, o którym mowa w art. 57 ust. 2 ustawy, nie był zobowiązany do wykazania, że jego niezdolność do pracy powstała w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy lub w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (według art. 57 ust. 2 ustawy).

Należy mieć na uwadze, że art. 58 ust. 4 został dodany przez ustawę z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 187, poz. 1112), która weszła w życie 23 września 2011 r.

Poczynając od tej daty do uprawnień do renty osób całkowicie niezdolnych do pracy uchwala Sąd Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, na którą powołał się apelujący, nie może być stosowana, ponieważ nastąpiła zmiana stanu prawnego.

Nie oznacza to jednak, że A. N. nie spełniał warunków nabycia prawa do renty. Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, z zastrzeżeniem ust. 2. Z kolei według art. 129 ust. 1 tej ustawy, świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2. Przepis art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej w ogóle nie nawiązuje do daty zgłoszenia wniosku. Natomiast data zgłoszenia wniosku decyduje o wypłacie świadczeń. Należy przypomnieć stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 24 stycznia 2001 r., II UKN 136/00 (OSNAPiUS 2002, nr 18, poz. 44), które podzielił Sąd Apelacyjny, że data zgłoszenia wniosku o świadczenie nie jest istotna dla ustalenia daty powstania prawa do tego świadczenia. Wprawdzie pogląd ten został wyrażony na tle wykładni art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, jednak zachowuje aktualność także w obecnym stanie prawnym.

Należało zatem zbadać, czy A. N. spełniał przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przed zmianą przepisów, tj. przed 23 września 2011 r. Przepis art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej wszedł w życie 23 września 2011 r. A. N. stał się całkowicie niezdolny do pracy 15 lutego 2011 r. W konsekwencji ubezpieczony spełnił wszystkie warunki nabycia prawa do renty. Wynika to z tego, że nie musiał wykazać, że posiadał trzydziestoletni okres składkowy (z uwagi na brak 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych przed powstaniem niezdolności do pracy), gdyż 15 lutego 2011 r. nie obowiązywał jeszcze art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej. Zastosowanie miała przytaczana już uchwała Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, które to orzeczenie jest aktualne w odniesieniu do oceniania uprawnień do renty osób całkowicie niezdolnych do pracy z datą jej powstania do 22 września 2011 r. Z mocy art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej nie

istniał obowiązek wykazania, że niezdolność ubezpieczonego do pracy powstała w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy lub w ciągu 18 miesięcy od ich ustania, ponieważ A. N. posiada ponad 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

Uwzględniając przytoczone rozważania, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 57 ust. 1 i 2 oraz art. 59 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r. W tej sytuacji bezprzedmiotowe było odnoszenie się do zarzutu naruszenia art. 58 ust. 3 ustawy emerytalnej.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę oparto na podstawach naruszenia przepisów prawa materialnego: art. 57 ust. 1 i 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i art. 58 ust. 5 oraz art. 100 ust. 1 i art. 129 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.) przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyznanie ubezpieczonemu A. N. prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r., mimo że ubezpieczony nie wykazał spełnienia wszystkich koniecznych przesłanek nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy – ani na podstawie przepisów prawa obowiązujących do 22 września 2011 r., ani przepisów prawa obowiązujących w dacie złożenia wniosku o przyznanie prawa do wnioskowanego świadczenia.

Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w K., i oddalenie apelacji ubezpieczonego A. N. od wyroku Sądu Okręgowego w C., oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ponadto na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., przy zastosowaniu art. 415 k.p.c., organ rentowy wniósł o orzeczenie o zwrocie renty wypłaconej przez organ rentowy ubezpieczonemu na podstawie zaskarżonego prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, organ rentowy zarzucił, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ

przyznano ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r., mimo że ubezpieczony nie spełnił wszystkich koniecznych przesłanek do uzyskania prawa do żądanego świadczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona i z tej przyczyny została uwzględniona.

Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie było prawo ubezpieczonego A. N. do renty z tytułu niezdolności do pracy.

1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z 30 stycznia 2018 r., odmówił ubezpieczonemu A. N. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy powołał się na art. 57 w związku z art. 58 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ustawa emerytalna), przyjmując, że ubezpieczony nie wykazał 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim 10-leciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy.

Sąd Okręgowy w C. oddalił odwołanie ubezpieczonego, podzielając stanowisko organu rentowego o niespełnianiu przez ubezpieczonego wszystkich warunków nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, w tym warunku dotyczącego tzw. gęstości ubezpieczenia.

Na skutek apelacji ubezpieczonego Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy naruszył przepisy prawa materialnego, w szczególności art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 4 ustawy emerytalnej. Sąd zwrócił uwagę, że art. 58 ust. 4 tej ustawy został dodany przez ustawę z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 187, poz. 1112), która

weszła w życie 23 września 2011 r. Do oceny uprawnień do renty osób całkowicie niezdolnych do pracy, od daty wejścia w życie znowelizowanych przepisów (czyli od 23 września 2011 r.), nie może być stosowana uchwała Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, na którą powołał się apelujący, albowiem nastąpiła zmiana stanu prawnego. Mimo tego – w ocenie Sądu Apelacyjnego – ubezpieczony spełnił warunki do uzyskania prawa do renty. Sąd przywołał w tym kontekście art. 100 ust. 1 oraz art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego należało zbadać, czy ubezpieczony spełniał przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przed zmianą przepisów, czyli przed 23 września 2011 r. Sąd miał na względzie, że ubezpieczony stał się całkowicie niezdolny do pracy od 15 lutego 2011 r. Wobec tego Sąd uznał, że ubezpieczony spełnił wszystkie warunki nabycia prawa do renty, ponieważ nie musiał wykazywać, że posiada 30-letni okres składkowy (z uwagi na brak 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych przed powstaniem niezdolności do pracy), gdyż 15 lutego 2011 r. nie obowiązywał jeszcze art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej. Jednocześnie zdaniem Sądu Apelacyjnego zastosowanie miała uchwała Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, które to orzeczenie jest aktualne w odniesieniu do oceny uprawnień do renty osób całkowicie niezdolnych do pracy z datą jej powstania do 22 września 2011 r. włącznie. Ponadto, z mocy art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej, nie było konieczności wykazania, że niezdolność do pracy powstała w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 lub w ciągu 18 miesięcy od ich ustania, ponieważ ubezpieczony wykazał ponad 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. W konsekwencji Sąd Apelacyjny na podstawie art. 57 ust. 1 i 2 oraz art. 59 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 grudnia 2017 r. do 31 stycznia 2021 r.

2. Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego jest nietrafne (co najmniej przedwczesne), ponieważ nie zostały uwzględnione przez Sąd wszystkie istotne okoliczności faktyczne dotyczące spełnienia przez ubezpieczonego warunków nabycia prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. W zaskarżonym wyroku nie zostało bowiem szczegółowo ustalone, czy ubezpieczony spełniał

wszystkie przesłanki (warunki) nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy albo na datę powstania całkowitej niezdolności do pracy (15 lutego 2011 r.) albo na datę zgłoszenia wniosku o przyznanie mu świadczeń z tytułu nabycia prawa do renty (14 grudnia 2017 r.). W obu tych datach granicznych obowiązywał inny stan prawny, w związku z czym ocena spełnienia przez ubezpieczonego przesłanek nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy powinna być oceniana odrębnie, z uwzględnieniem adekwatnego stanu prawnego.

Organ rentowy podnosi w skardze kasacyjnej, że ubezpieczony nie spełnił wszystkich przesłanek koniecznych do uzyskania prawa do wnioskowanego świadczenia, zarówno pod rządami przepisów prawa obowiązujących do 22 września 2011 r. (czyli przed wejściem w życie nowelizacji art. 58 wynikającej z ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. Nr 187, poz. 1112), jak i według stanu prawnego obowiązującego w dacie złożenia przez niego wniosku o rentę.

Nowelizacja z dnia 28 lipca 2011 r. wprowadziła do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nowy przepis – art. 58 ust. 4 – zgodnie z którym art. 58 ust. 2 ustawy (który przewiduje, że wymagany okres składkowy i nieskładkowy, wynoszący w przypadku ubezpieczonego łącznie co najmniej 5 lat, powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy) nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6 ustawy, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy.

Przepis ten nie miał i nie mógł mieć zastosowania do ubezpieczonego, ponieważ – jak wynika z dotychczasowych ustaleń Sądów Okręgowego i Apelacyjnego – nie wykazał on łącznie okresu składkowego (i to wyłącznie składkowego, a nie również nieskładkowego) wynoszącego co najmniej 30 lat. Według ustaleń Sądów obu instancji ubezpieczony posiadał na datę złożenia wniosku o rentę (14 grudnia 2017 r.) łączny okres składkowy i nieskładkowy wynoszący 27 lat, 10 miesięcy i 12 dni.

Dodany art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej obowiązuje dopiero od 23 września 2011 r., przed tą datą renta z tytułu niezdolności do pracy przysługiwała

ubezpieczonemu, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzny oraz był całkowicie niezdolny do pracy, bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 ustawy 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego 10-letnia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy.

Ponadto, wspomniany art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej nie ma zastosowania do ubezpieczonego, który przed 23 września 2011 r. nabył prawo (spełnił warunki nabycia prawa) do renty z tytułu niezdolności do pracy na warunkach określonych w art. 57 ust. 2 tej ustawy. Taką wykładnię przyjęto w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki: z 5 maja 2016 r., II UK 207/15, LEX nr 2290395; z 12 czerwca 2013 r., I UK 9/13, OSNP 2014, nr 4, poz. 58; z 19 marca 2014 r., I UK 334/13; OSNP 2015, nr 7, poz. 97).

W rozpoznawanej sprawie należało zatem zbadać, czy ubezpieczony A. N. spełnił wszystkie warunki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przed 23 września 2011 r., czyli przed datą wejścia w życie art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Nie ulega wątpliwości, że ubezpieczony do 22 września 2011 r. spełnił warunek całkowitej niezdolności do pracy (został bowiem uznany przez lekarza orzecznika ZUS za osobę całkowicie niezdolną do pracy od 15 lutego 2011 r.), jednakże nie jest jasne, czy spełnił w tej dacie przesłankę posiadania 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Skarżący organ rentowy w skardze kasacyjnej twierdzi, że ubezpieczony tej przesłanki nie spełnił, ponieważ – jak wynika z akt rentowych – co prawda posiada ogółem 27 lat, 10 miesięcy i 13 dni okresów składkowych i nieskładkowych (27 lat, 3 miesiące i 2 dni okresów składkowych oraz 7 miesięcy i 11 dni okresów nieskładkowych), jednak na 22 września 2011 r. legitymuje się jedynie okresem składkowym w wymiarze 23 lat, 2 miesięcy i 23 dni oraz okresem nieskładkowym wynoszącym 3 miesiące i 13 dni, co łącznie daje 23 lata, 6 miesięcy i 6 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Gdyby miały się potwierdzić przywołane twierdzenia skarżącego organu rentowego należałoby przyjąć, że – wbrew ocenom Sądu Apelacyjnego – przed 23 września 2011 r. (czyli przed zmianą przepisów prawa i dodaniem art. 58 ust. 4

ustawy emerytalnej) ubezpieczony nie spełniał wszystkich koniecznych przesłanek do uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ponieważ nie legitymował się okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym łącznie 25 lat. Późniejsze (po 23 września 2011 r.) okresy składkowe i nieskładkowe ubezpieczonego (ogółem stanowiące 27 lat, 10 miesięcy i 13 dni) nie mogły doprowadzić do nabycia przez niego prawa do renty, ponieważ wejście w życie art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej zmieniło rzeczywistość prawną. Od 23 września 2011 r. przesłanka odpowiedniej gęstości ubezpieczenia (art. 58 ust. 2) została uchylony jedynie w stosunku do tych ubezpieczonych mężczyzn, którzy udowodnili okres składkowy wynoszący co najmniej 30 lat.

Podsumowując, zmiana stanu prawnego – wejście w życie nowelizacji art. 58 wynikającej z ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 187, poz. 1112) – spowodowała, że warunek gęstości stażu ubezpieczeniowego (art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej) został uchylony jedynie w stosunku do ubezpieczonych mężczyzn, którzy udowodnili okres składkowy wynoszący co najmniej 30 lat, chyba że przed 23 września 2011 r. spełniali warunek nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w postaci 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 5 maja 2016 r., II UK 207/15 (LEX nr 2290395), moment nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określa art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej ustanawiający generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycie prawa do świadczenia następuje więc *ex lege* i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani też od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy – gdyż przesłanki tego prawa określa art. 57 ustawy – lecz stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa. Wniosek o rentę ma natomiast znaczenie dla powstania prawa do wypłaty świadczenia rentowego, co wynika z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym świadczenia wypłaca się

poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Oznacza to, że zmiany w przepisach ograniczające dotychczasowe uprawnienia, czy też wprowadzające dodatkowe warunki nabycia prawa do renty, nie mają wpływu na istnienie prawa nabytego (powstałego) przed tymi zmianami, niezależnie od tego, kiedy został złożony wniosek. W konsekwencji art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej nie stosuje się do ubezpieczonego, który przed 23 września 2011 r. nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na warunkach określonych w art. 57 ust. 2 tej ustawy, którego treść normatywną wyznaczyła judykatura Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2013 r., I UK 9/13, OSNP 2014, nr 4, poz. 58 i z 19 marca 2014 r., I UK 334/13, OSNP 2015, nr 7, poz. 97).

Ubezpieczony A. N. nabyłby *ex lege* prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy (pod rządami przepisów prawa obowiązujących do 22 września 2011 r.), gdyby przed 23 września 2011 r. legitymował się stażem ubezpieczeniowym wynoszącym co najmniej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Takiego ustalenia w zaskarżonym wyroku jednak nie ma.

3. Prawidłowe jest natomiast stanowisko Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym ubezpieczony nie spełnił przesłanek niezbędnych do uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy według stanu prawnego obowiązującego w dacie złożenia wniosku o świadczenie, czyli już po wejściu w życie art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej. Z wnioskiem o rentę ubezpieczony wystąpił 14 grudnia 2017 r. Lekarz orzecznik ZUS orzeczeniem z 10 stycznia 2018 r. uznał ubezpieczonego za całkowicie niezdolnego do pracy od 15 lutego 2011 r. do 31 stycznia 2021 r. Organ rentowy ustalił, że ubezpieczony posiada 27 lat, 10 miesięcy i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym w 10-leciu przed dniem złożenia wniosku o rentę 4 lata, 10 miesięcy i 18 dni, a w 10-leciu przed dniem powstania całkowitej niezdolności do pracy 2 lata, 10 miesięcy i 24 dni. Zgodnie z art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie następujące warunki: 1) jest niezdolny do pracy, 2) ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy, 3) niezdolność do pracy powstała w okresach enumeratywnie wymienionych w tym przepisie, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do

ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (ust. 2).

Z kolei według art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, o którym stanowi art. 57 ust. 1 pkt 2, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej 5 lat, jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat. Okres 5 lat, o którym mowa w art. 58 ust. 1 pkt 5, powinien przypadać w ciągu ostatniego 10-lecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy; do tego 10-letniego okresu nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej (art. 58 ust. 2). Przepisu tego nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (art. 58 ust. 4).

W rozpoznawanej sprawie ubezpieczony nie spełnia warunków koniecznych do przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy według stanu prawnego obowiązującego w dacie złożenia wniosku o rentę, ponieważ nie posiada 30-letniego okresu składkowego, a w 10-leciu przed dniem złożenia wniosku oraz w 10-leciu przed powstaniem niezdolności do pracy, także częściowej, nie posiada 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego (przed powstaniem częściowej niezdolności do pracy, czyli od 15 sierpnia 2000 r. do 14 sierpnia 2010 r., okres ten wynosi 2 lata, 10 miesięcy i 25 dni).

Nabycie przez ubezpieczonego prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy jest uwarunkowane spełnieniem przez niego na dzień 22 września 2011 r. przesłanki posiadania 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. I to będzie wymagać ustalenia przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Analiza akt rentowych ubezpieczonego powinna dać jednoznaczne potwierdzenie, czy na dzień 22 września 2011 r. ubezpieczony legitymuje się okresem składkowym i nieskładkowym w wymiarze 25 lat.

W tym stanie rzeczy, uznając, że istotne okoliczności faktyczne nie zostały w sposób jednoznaczny i niebudzący wątpliwości ustalone przez Sąd Apelacyjny, Sąd

Najwyższy uwzględnił skargę kasacyjną organu rentowego. W obecnym stanie ustaleń faktycznych nie można przesądzić, czy ubezpieczony A. N. spełnia wszystkie ustawowe przesłanki do przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy – określone w art. 57 ust. 1 i 2 oraz art. 58 ust. 1 i 2 w związku z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.